

Срђан Прерадовић

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм историје
srdjan.preradovic@live.com

Аника Момбауер

Узроци Првој свјетској рата. Сиорења и сајласносџи

(Clio, Београд, 2013, стр. 226)

Аника Момбауер предаје модерну историју на Отвореном универзитету у Милтон Кејнсу, у Великој Британији. Истражује теме везане за Први свјетски рат. У овом дјелу обрађивала је узроке Првог свјетског рата, о којима су још од двадесетих година XX вијека полемисали, а и данас полемичу, бројни историчари.

Иако ова студија није велика обимом, написана је јасно и поткрепљена бројном литературом, коју ауторка наводи на крају сваког поглавља. Дјело се састоји од увода, четири поглавља и закључка и у њему се не пише о току рата, већ је централна тема истраживања Њемачка и питање да ли је она главни и највећи кривац за Први свјетски рат.

У самом уводу ауторка наглашава да данашњи историчари могу много подробније и објективније да истражују ову тему јер, за разлику од истраживача који су се овим питањем бавили непосредно након рата, имају већи број доказа, одговарајућу историјску дистанцу и нису непосредно погођени ужасима самог рата. Па ипак, консензус о овом питању још увијек не постоји. Рад почиње расправом о односима великих сила од 1870. до 1914. године, даље се говори о склапању савеза и кризама које су претходиле самом рату. Даје се и посебан осврт на Јулску кризу и на планове и понашање Берлина и Беча током кризе.

На почетку првог поглавља („Питање ратне кривице у току рата и на Версајским мировним преговорима“, стр. 23–69) говори се о првим расправама о узроцима и кривцима за рат, које су почеле да се воде по самом избијању сукоба, о томе како је свака зарађена страна хтјела себе да оправда и докаже невиност, а своју борбу прикаже као одбрамбену. Даље се говори о Версајској мировној конференцији на којој су силе побједнице сву кривицу свалиле на Њемачку. Детаљно су објашњени њемачки напори на покушајима да се оправдају и скину кривицу са себе. Ауторка се критички осврће и на збирке докумената које су државе учеснице, прво Њемачка, а затим и остале, објавиле у послјератним годинама, са циљем доказивања своје невиности.

У другом поглављу („Ревизионисти и антиревизионисти“, стр. 70–103) говори се о промјенама у ставовима по питању ратне кривице. Природно, ревизионизам је био најјачи у Њемачкој, те ово поглавље и почиње приказом напора владе, званичника и угледних људи Вајмарске републике да сперу кривицу са своје државе. Након њемачких ревизионистичких ставова приказани су ставови ревизиониста и из других држава, прије свега САД-а, а затим и неких европских. Након објашњења ревизионистичке политике, ауторка је пажњу посветила онима који су се противили ревизији версајских одлука, тзв. антиревизионистима. Ово поглавље се завршава објашњењем њемачке „кампање невиности“, као и објашњењем консензуса о колективној одговорности, као успјеху напора ревизиониста.

Треће поглавље („Узроци рата и питање континуитета у немачкој историји“, стр. 104–150) почиње расправама које су вођене послје Другог свјетског рата и у Источној и у Западној Њемачкој, али и ван њемачких граница, са освртом на ставове неколико антиревизиониста. Након тога ауторка је пажњу посветила историчару Фрицу Фишеру и чињеници да је он својим радикалним тезама о њемачкој кривици изазвао до тада најбурнију расправу о питању узрока Првог свјетског рата, тзв. Фишерову контроверзу. Даље се говори о томе какав

су одјек имала ФишEROVA истраживања, те какве је нападе трпио од неистомишљеника и колику је подршку добио.

У четвртој и посљедњем поглављу ове књиге („Сагласност и наставак расправа после Фишера“, стр. 151–189) пратимо како је након Фишера, осамдесетих година, даље текла ова расправа, те колика је кривица Њемачке. Након тога ауторка се бави улогом у Јулској кризи и других земаља учесница рата, сваке понаособ, и то редом: Аустроугарске, Велике Британије, Француске, Русије и на крају Србије. Ваља напоменути да ауторка Гаврила Принципа назива терористом (стр. 177). На самом крају овог поглавља можемо наћи кратак осврт на нека новија истраживања.

У закључку се укратко резимира цијела књига и наглашава да је и текућа сагласност о узроцима Првог свјетског рата подложна промјени у будућности, као што је био случај са разним ставовима који су о овој тематици изношени од самог почетка рата.

На самом крају штампан је осврт на књигу и Први свјетски рат из пера члана уређивачког одбора др Војислава Павловића.

Питање узрока Првог свјетског рата је веома контроверзно и осјетљиво, јер се ради о највећем ратном сукобу до тог времена, па тако држава која је најодговорнија за тај сукоб носи огромно бреме кривице за страдања каква до тад нису била позната човјечанству. Већина истраживача се слаже да највећу одговорност носе њемачки државници, па је централна тема ове студије управо питање њемачке кривице. Ова студија је значајна јер даје осврт на ток полемика све од почетка истраживања узрока Првог свјетског рата, па до данас. Уз то је поткријепљена бројном литературом, па је тако веома корисна за сваког истраживача који се бави овом проблематиком.